

Fijn gevoel
S. LUGTEN—REYS.

Den heelen Maandagmiddag had ik al zitten springen op de thuiskomst van mijn examinandus.

De opgave, de opgave voor Fransch! Wij moeders smachten toch het meest naar de taalopgaven. Daaromtrent kunnen we niet hautain in een hoek geduwd worden. Hier geldt ons oordeel nog.

Op den vastgestelden tijd kreeg ik de opgave in mijn handen.

Begrijp me goed, ik ga het volstrekt niet hebben over moeilijk of te moeilijk.

Het oordeel: moeilijk of te moeilijk gaat geheel boven mijn competentie uit, ik ga me niet op glad ijs begeven.

Ik vouwde het papier open en las.

En gaandeweg be kroop me een verlamme nde verbazing, die me den adem bijna benam. Zóó iets! Hoe verzinnen ze't? Zóó iets!

Kan het somberder, kan het navranter, die inhoud? Welke kwelgeest zocht juist dit stuk uit de Fransche literatuur? ¹⁾ De kinderen waren al moe. Het was de vijfde dag van het schriftelijk. Ze hadden 's morgens drie uur natuurkunde gehad. Dit stuk is dan om te gaan huilen van pure ontroering, ook al voel je je geheel en al safe, wat betreft de moeilijke gedeelten.

De opsteller heeft waarschijnlijk niet geweten, hoe zijn werk naar den tijd ingedeeld zou worden. We laten dus deze tijdsindeeling ook al weer buiten beschouwing.

Maar nu verder dus over den inhoud! den inhoud! Die honderden en honderden, die dien middag over het werk gebogen hebben gezeten, exam en do e n d, dus: in alle geval een beetje ander dan anders, in vele gevallen dood-zenuwachtig. Die honderden, waar natuurlijk vele zwakke broeders en zusters bij zijn, en natuurlijk: het kaf moet maar eens van het koren gescheiden worden. Doch dat had toch wel anders gekund dan met dit stuk, waar ze moeten lezen, in L'examen d'Olivier, allereerst:

Au lycée on le regardait comme un des meilleurs candidats et tous les professeurs 's accordaient à louer son travail et son intelligence.

Dus: Olivier geen zwakke broeder, integendeel zelfs!

Ziehier nu het lot van Olivier, zoo'n heerlijke riem onder het hart van allen, die naar een aanmoediging hunkeren:

¹⁾ Romain Roland. Het boek Antoinette uit Jean—Christophe, pag. 160—163.

„Une extrême fatigue, la crainte d'échouer et une timidité malade le paralysaient en avance.”

En alweer zoo zeldzaam verkwikkend te lezen, te vertalen:

On pouvait dire qu' il n'y avait pas d'examen qu'il eût passé au moins deux fois, car il le passait en rêve, dans les nuits qui précédaient et il y d'épensait toute son énergie, aussi ne lui en restait - il plus pour l'examen réel.”

Wie nu langzamenhand bezorgd mocht raken over het lot van Olivier of over zijn eigen lot, daar hij tusschen zichzelf en Olivier verwantschap gaat ontdekken, kan nu gerustgesteld worden:

Mais il n'arriva même pas à ce terrible oral, dont la pensée, la nuit, lui donnait des sueurs froides.”

Gelukkige Olivier! Zij moeten in alle geval naar ce terrible oral, ook al hebben ze 't op 't schriftelijk nóg slechter gemaakt dan Olivier: „Il ne parvint même pas à écrire deux pages en six heures. C'était comme un mur noir, contre lequel il venait se briser.”

„Olivier fut refusé.”

Nu komt het wreedste deel van deze wreede keuze. Van dit stuk, dat schijnt uitgezocht te zijn met de vooropgezette bedoeling, eens te pijnigen, te kwellen, te folteren, goed murw te maken.

Bij de laatste regels had ik moeite mijn tranen in te houden, want ik dacht aan die, en die, en die, die daar zoo gezeten hebben in dezelfde omstandigheden als Olivier:

„Antoinette (zijn zuster, die voor hem het geld voor zijn studie moet verdienen) Antoinette feignait de sourire, mais ses lèvres tremblaient. Elle consola son frere. Et elle ne lui dit pas combien il eût fallu pour elle, qu'il réussit cette année; combien elle se sentait usée de corps et de âme, combien elle avait d'inquiétudes de ne pouvoir refaire encore une année comme celle-la.”

Met een brok in mijn keel denk ik aan een zoon, en zijn moeder, weduwe, sjouwt zich af. Dit moet bereikt worden, het eindexamen. Aan ouders die hun spaarpenningen offerden voor bijlessen en hun gewetensvolle zoon weet dat en voelt dat.

De fijnvoelende meneer, die dit stuk heeft uitgekozen, heeft zeker nooit het spreekwoord gehoord: on ne parle pas de la corde dans la maison d'un pendu. Zóóver zijn we dus gekomen met ons allen. Met onze paedagogische boeken, met al ons denken en praten over de problemen der opgroeiende jeugd.

Ik lees en herlees het navran te stuk proza. Bij elke lezing stijgt mijn verbazing, mijn verontwaardiging. Ik heb geen woorden genoeg.

koffiebruine lichamen glanzen. Hun haren krulden, hun oogen blonken als juweelen in hun koffiebruin gelaat. Ze waren aanbiddelijk — ze waren als van prenten, als „When the world was young.”

„Een Batavier en een Kaninefaat,” fluisterde iemand in mijn buurt. Juist. Die konden zich deze weelde van het leven genieten, permitteeren.

Wij niet. Onze kinderen niet.

En déze kinderen? Mijn hart kromp ineen van angst om hen. Want ééns zullen ze terug moeten naar de stad of het dorp, „waar de menscheit is en haar weedom.” Eens zullen ze zien, dat het Leven heel wat meer vraagt dan gezondheid en gespierdheid, heel wat anders dan vijvers graven en dammen aanleggen — dat er gewerkt moet worden, heel serieus, heel geconcentreerd, heel anders dan je doen kan aan een vernuftig uitgedacht lessenaartje dat je aan een touwtje zoo maar ineens op kan pakken, si le coeur t'en dit — en er mee kan gaan zitten waar je wil — in den tuin, in 't bosch. Er wordt steeds met opzet gewerkt aan hun „mensch-zijn.”

Ik bezweer u: aldus streeft men het doel verre voorbij en kan nooit meer op zijn schreden terugkeeren.

Mensch worden ze in het leven van alle dag, van plichten en genoegens, tusschen hun kameraden en in het gezin.

En als ze het dan niét worden.

Ja, dan hapert er wat aan. En dan zal de Gemeenschap er voor op moeten komen. Ik gedenk in dankbaarheid de scholen waar onze kinderen bezig zijn m e n s c h te worden.
